

O'ZBEKISTONDA MOLIYA BOZORI VOSITALARINING DOLZARBLIGI VA ULAR ASOSIDAGI IQTISODIY-HUQUQIY MUNOSABATLAR

Rafiyeva Zarina

*Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti o'qituvchisi*

Abdulkimov Mirabbos

*Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti talabasi*

Murodov Xumoyun

*Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti talabasi*

Investitsiyalarni rag'batlantirish - To'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirish - Aksiyalar - investorlarga kompaniyaning bir qismiga egalik qilish va uning foydasida ishtirok etishni ta'minlash. Obligatsiyalar - investorlarga qat'iy daromad olish va asosiy qarzni qaytarish huquqini berish.

Bilvosita moliyalashtirish - investitsiya fondlari - turli xil aktivlarga jamoaviy investitsiyalar, risklarni kamaytirish va kichik investorlar uchun investitsiyalar mavjudligini oshirish.

Venchur kapital bozorini rivojlantirish - rivojlanishning dastlabki bosqichlarida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, texnologik taraqqiyotni rag'batlantirish.

Jamg'armalarni safarbar qilish - Depozitlar - Har xil foiz stavkalari va shartlariga ega bo'lgan omonat turlarining xilma-xilligi (jamg'arma, muddatli depozitlar, talab qilinadigan depozitlar). Jamg'arma dasturlari - Uzoq muddatli jamg'armalarni rag'batlantiradigan, belgilangan badallar va kafolatlangan daromadli dasturlar. Sug'urta mahsulotlari - sug'urta himoyasi elementlariga ega jamg'arma dasturlari, mablag'larning xavfsizligini ta'minlash va qo'shimcha kafolatlar.

Resurslarni qayta taqsimlash - Kapitalni samarali taqsimlash - Mablag'larni ularni tejaydiganlardan muhtojlarga, talab va taklifning bozor mexanizmlariga muvofiq qayta taqsimlash. Tadbirkorlikni rag'batlantirish - investor mablag'lari hisobidan yangi biznes loyihalarini moliyalashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va YaIM o'sishi. Infratuzilmani rivojlantirish - investitsiyalarni jalb qilish orqali infratuzilma ob'ektlarini qurish va modernizatsiya qilishni moliyalashtirish.

Risklarni boshqarish - Xedjlash mahsulotlari - Fyuchers shartnomalari, opsiolar, valyuta, foizlar, narx va boshqa xavflarni himoya qilishga imkon beruvchi svoplar. Sug'urta - sug'urta hodisalarining yuzaga kelishi bilan bog'liq kutilmagan xarajatlardan himoya qilish, biznes barqarorligini oshirish. Diversifikatsiya - umumiy xavfni kamaytirish uchun mablag'larni turli vositalar va aktivlar sinflari o'rtasida taqsimlash.

Infratuzilmani rivojlantirish - Zamonaviy savdo maydonchalarini yaratish - Birjalar, savdoning shaffofligi va samaradorligini ta'minlaydigan elektron savdo tizimlari.

Hisob-kitoblar tizimini rivojlantirish - hisob-kitob tizimlari, depozitariylar, hisob-kitoblarning xavfsizligi va uzluksiz ishlashini ta'minlash. Tartibga solish tizimini takomillashtirish - moliya bozori barqarorligi va xavfsizligini ta'minlaydigan qonunchilik va me'yoriy hujjatlar.

O'zbekiston moliya bozorining amaldagi vositalari – Qimmatli qog'ozlar bozori – Aksiyalar – Oddiy aksiyalar – aksiyadorlarning umumiy yig'ilishida ovoz berish huquqi, dividendlar olish huquqi. Imtiyozli aktsiyalar - qat'iy dividendlar, kompaniya tugatilgandan keyin foydani taqsimlashda afzallik. Obligatsiyalar - Davlat obligatsiyalari davlat xarajatlarini moliyalashtirish vositasi, past riskli investitsiya vositasidir. Korporativ obligatsiyalar davlat obligatsiyalariga nisbatan yuqori daromadli kompaniyalar faoliyatini moliyalashtirish vositasidir. Boshqa qimmatli qog'ozlar - investitsiya birliklari - portfelningizni diversifikatsiya qilish va risklarni kamaytirish imkonini beruvchi investitsiya fondlari birliklari. Traktlar turli aktivlarga (indekslar, valyutalar, tovarlar) asoslangan ayirboshlash vositalaridir.

Pul bozori - Depozitlar - Omonat depozitlari - past foiz stavkalari, istalgan vaqtda olib qo'yish imkoniyati. Muddatli depozitlar - yuqori foiz stavkalari, pul mablag'larini joylashtirish uchun belgilangan muddat. Talab qilib ko'ringan depozitlar - mablag'larni cheklovlarsiz kiritish va yechib olish imkoniyati.

Kreditlar - Iste'mol kreditlari - aholining shaxsiy xarajatlarini moliyalashtirish. Ipoteka kreditlari - uy-joy sotib olishni moliyalashtirish. Biznes kreditlari - korxonalar faoliyatini moliyalashtirish.

Pul bozorining boshqa vositalari - veksellar - korxonalar o'rtasidagi hisob-kitoblar uchun foydalaniladigan qarz majburiyatlari. Depozit sertifikatlari yuridik shaxslarning mablag'larini jalb qilish vositasidir.

Valyuta bozori - Valyuta savdosi - birjada yoki tijorat banklari orqali chet el valyutalarini sotib olish va sotish. Valyuta xatarlarini himoya qilish uchun valyuta operatsiyalari. Valyuta bozorida spekulyativ operatsiyalar.

Sug'urta bozori - Sug'urta xizmatlari - Mulkni sug'urtalash - mulkni yo'qotish yoki shikastlanish xavfidan himoya qilish. Shaxsiy sug'urta - sog'liq, hayot va mehnat qobiliyati bilan bog'liq xavflardan himoya qilish. Mas'uliyatni sug'urtalash - uchinchi shaxslarga zarar etkazish xavfidan himoya qilish.

Mikromoliya bozori - Mikroreditlar - Mikromoliya tashkilotlari tomonidan jismoniy shaxslar va kichik biznesga beriladigan kichik kreditlar. Mikroreditlar tadbirkorlikni rivojlantirish va aholi turmush darajasini oshirish vositasi sifatida.

Moliyaviy bozor vositalariga asoslangan iqtisodiy va huquqiy munosabatlar - Shartnoma munosabatlari - Qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish bo'yicha shartnomalar, kredit shartnomalari, sug'urta shartnomalari. Zarar munosabatlari - moliyaviy bozor vositalaridan foydalanish bilan bog'liq zarar uchun javobgarlik. Korporativ munosabatlar - Korxonalar kapitalida ishtirok etish, aktivlarni boshqarish Mehnat munosabatlari - Moliyaviy xizmatlar sohasidagi xodimlar va ish beruvchilar o'rtasidagi munosabatlar. Soliq munosabatlari - moliyaviy bozor vositalari bilan operatsiyalardan olinadigan daromad solig'i

Moliya bozori vositalarining dolzarbligiga ta'sir etuvchi omillar - Iqtisodiy rivojlanish darajasi - Iqtisodiy rivojlanish darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, moliyaviy bozor vositalari shunchalik murakkab va xilma-xil bo'ladi. Institutsional muhit - Moliyaviy xizmatlar sohasida qonunchilik, tartibga solish va nazorat sohasidagi ishlanmalar bozorga va undan foydalanishga ishonchni oshirishga yordam beradi. Moliyaviy savodxonlik darajasi - Aholining moliyaviy savodxonligi qanchalik yuqori bo'lsa, u moliya bozori ishida shunchalik faol ishtirok etadi. Texnik taraqqiyot - axborot texnologiyalarining rivojlanishi moliya bozorida yangi vositalar va xizmatlarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Mavjud vositalar assortimentini kengaytirish - derivativlar bozorini rivojlantirish - har xil turdagi risklarni himoya qilish uchun fyucherslar, opsiyonlar, svoplar. Investitsion mahsulotlarning yangi turlarini yaratish - turli toifadagi investorlar uchun investitsiyalarning jozibadorligini oshirish, turli aktivlarga asoslangan tarkibiy mahsulotlar. Islomiy moliya bozorini rivojlantirish – Shariat tamoyillariga mos mahsulotlar, musulmon aholi uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish – Moliyaviy tashkilotlar tarmog'ini kengaytirish – Mamlakatning turli hududlarida banklar,

mikromoliya tashkilotlari va boshqa moliya bozori ishtirokchilarining filiallarini ochish. Masofaviy xizmat ko'rsatish kanallarini rivojlantirish - Mobil ilovalar, Internet-banking, aholi uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanishni soddalashtirish. Bozorga kirish uchun to'siqlarni kamaytirish - tartibga solish talablarini soddalashtirish, bozorning yangi ishtirokchilari uchun xarajatlarni kamaytirish.

Raqamli moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish - blokcheyn texnologiyalarini joriy etish - moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi, xavfsizligi va samaradorligini oshirish. Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish - shaxsiylashtirilgan moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish, moliya bozoridagi jarayonlarni avtomatlashtirish. Fintechni rivojlantirish - moliyaviy xizmatlar sohasida yangi biznes modellarini yaratish, bozor raqobatbardoshligini oshirish.

Institutsional muhitni mustahkamlash - qonunchilikni takomillashtirish - moliya bozorining turli segmentlarini tartibga soluvchi qonunlarni ishlab chiqish va qabul qilish. Tartibga solish tizimini mustahkamlash - moliya bozori ishtirokchilari faoliyatini nazorat qilish samaradorligini oshirish. Investorlar huquqlarini himoya qilish tizimini rivojlantirish - Kafolat mexanizmlarini yaratish, bozorga ishonchni oshirish.

Aholining moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish - Ma'rifiy kampaniyalarni o'tkazish - Moliyaviy vositalar va xizmatlar haqida ma'lumot tarqatish. Moliyaviy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish - maktab va universitet o'quv dasturlariga moliyaviy savodxonlik masalalarini kiritish. O'quv materiallarining mavjudligini oshirish - Onlayn resurslarni yaratish, moliyaviy masalalar bo'yicha o'quv dasturlari.

Xulosa

O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishida moliya bozori muhim o'rin tutadi. Moliyaviy bozor vositalarining dolzarbligi ularning investitsion faollikka, jamg'armalarni safarbar etishga, resurslarni qayta taqsimlashga, risklarni boshqarishga va infratuzilmani rivojlantirishga ta'siri bilan belgilanadi. Moliya bozori vositalari negizida qonunchilik va me'yoriy hujjatlar bilan tartibga solinadigan turli iqtisodiy va huquqiy munosabatlar vujudga keladi. O'zbekiston moliya bozorining rivojlanishi iqtisodiy o'sish, aholi farovonligini oshirish va mamlakatning jahon iqtisodiyotiga yanada integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 2(1), 200-202.
2. Рафиева, З., Шодиев, Ж., & Бурхонов, А. (2024). ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 256-260.
3. Рафиева, З., Бурхонов, А., & Шодиев, Ж. (2024). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 252-255.
4. Javohir, S., & Xadjaeva, F. (2024). ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF STATE BUDGET DISTRIBUTION. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 2(1), 239-242.
5. Kamil, M., Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). TECHNOLOGICAL TRENDS IN THE DIGITAL ECONOMY. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 2(1), 406-408.
6. Shodiev, J., & Zarina, R. (2024). DIGITAL ECONOMY AS A FACTOR OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 162-166.
7. Hamzaevich, S. J., Jumakulovich, E. N., Shodievich, S. H., Roziqovna, R. M., & Jubatirovna, X. S. (2024). ILMİY TADQIQOTLARDA OLINGAN MA'LUMOTLARNI PEARSON MEZONI BO 'YICHA TAHLIL QILISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(1), 82-86.
8. Нозимов, Э. А., & Шодиев, Ж. (2023). СТРАХОВАНИЕ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ. The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development, 1(2), 14-18.
9. Рафиева, З. (2023). Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике.
10. Шодиев, Ж. Х., & Алиева, С. С. (2023). Источники финансирования инвестиционной деятельности со стороны государства. Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali, 3(2), 294-297.
11. Shodievich, S. H., & Roziqovna, R. M. (2023). OLIY O 'QUV YURTLARIDA MASHG 'ULOTLAR SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILMİY MAQOLALARNING O 'RNI. PEDAGOGS jurnali, 25(1), 52-55.

12. Zarina, R., Shoxrux, I., & Abutolib, R. (2024). XALQARO MOLIYA O 'ZBEKISTONDA. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(3), 29-34.
13. Zarina, R., Jahongir, S., & Asadbek, I. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(3), 25-28.
14. Ахмедов, У. (2018). Управление качеством и эффективностью туристического обслуживания в гостиницах. Экономика и инновационные технологии, (5), 108-117.
15. Sadriddin o'g'li, A. U. (2023). The importance of cybersecurity interpretation in ensuring the development of digital Uzbekistan. Analysis of International Sciences, 1(2), 55-60.

